

estant es veia el *gallicinium*, però aquesta pseudo-etim. interpretativa, molt aprofitada pels predicadors etc., pogué contribuir a estereotipar l'ordre GALLI CANTUM (o CANTŪS, en plural, com en el *Galligants* gironí).

GALLINASSA, Portella de ~

En la carena del Canigó, al peu de Tretzevents, entre Comalada i la Vall de Cadí, dins el terme de Prats de Molló (Coromines, 1929).

ETIM. Primitivament es digué *Portella Gallinassa* (no P. de G.): de PORTELLA GALLINACEA 'portella freqüentada pels galls salvatges', únics ocells gallinacis que es poden trobar a aqueixes altures (DECat IV, 15 299b166-21). J. F. C.

GALLINERA

No tractarem, com a cosa clara (o ajornant-ho per als nostres continuadors), dels noms *Galliner*, *Galliners*, *-nera*, en general; però sí del de la Vall de *Gallinera* valenciana. D'etimologia gens clara.

PRON. POP.: «a *galinéra*», «a la *vâl de galinéra*»: 25 oït a Pego, a Ebo, a Alcalà, en les enqs. de 1963; i a les de la vall mateixa: a Benissivà (xxxii, 116-121), a Benirrama (p. 123) i a Alpatró (123-127).

En parla llargament Cavanilles (II, 150-153). Primeres coses que en diu: «a 3 leguas del mar siguen humildes cerros hacia O. hasta las inmediaciones del castillo de *Gallinera*: allí profundo barranco por donde el río de este nombre corre de S. a N.; dicho barranco parece interrumpir el monte, que continúa hacia O., con los llamados *Almirante* y *Albureca* [*< burajka*, dim. d'*alberca* 'estanyol'], hasta que llega al barranco de la Encantada --- Segárria --- unida con los montes de *Cabâl*, *Ebo* y *Labuâr*, --- dos leguas --- forma una masa con el monte del castillo de *Gallinera*; sigue por la peña Horadada, que es el 40 muro S. del valle».

Continua, més enllà: «pero sigamos la herradura de Pego --- la *Adzulia* --- *Forna* --- y entré en el valle de *Gallinera*. Tiene una legua de E. a O., entre los te. de La Adzulia y Planes; y un quarto de legua de N. 45 a S., entre Vilallonga y Alcalá de la Joveda --- La expulsión de los Moriscos despobló el valle de tal modo que el Duque de Gandía --- traxo de Mallorca 150 familias, que repartió en los 10 lugarillos: que --- forman tres Parroquias: la más or. es *Benirrama*, 50 que tiene por anexos *Alcudia* y *Benimarsóc*, con 65 vecinos; la del centro, *Benicivá*, con dos, *Benitaya* y *Benialí* con 148 fam.; la occid., *Alpatró*, con anexos *Carrocha*, *Llombay* y *Benisili*, con 139. Échase de ver aún el origen de todos ellos en el acento y dialecto de sus moradores ---».¹

MENCIONS ANT. Muntaner, que rememora la conquesta del P. Val., pel concís procediment d'enumerar els llocs a tongades: en la que interessa, diu 60

«puix pres *Palma* e *Vilallonga* e *Rebollet* e *Galinera* e la vall de *La Guar*» (IX, Casac. I, 30, Bof. p. 19).

Però la primera aparició en doc. històric, és a la Cròn. de Jaume I: quan, no gosant sobtar el vell monarca duent-li la notícia que Alazrac li ha pres uns castells, en exigir-ne ell els noms, diu el cavaller: «*Galaner* e *Serra* e *Pego*. --- Pendrem-hi conseyl», replica ell (§ 361, Ag., p. 379). No hi ha dubte que és 'Gallinera', com es veu després: allí ja ho mostra l'associació amb *Pego* i *Serra*.² Però passa temps, car el rei no vol acabar de rompre amb els moriscos, presentint l'amenaça castellana.

Però en arribar-li la nova, mesos després, que ara li ha pres Penàguila (p. 382), alarma: —la gran clau estratègica— cita Alazrac a Alcalà de la Jovada: «anam a Alcalà e no-ns hi gosà esperar, e mudà-s a *Galinera*; e Nós anam a Alcalà --- e no volem dir totes les coses que-y foren feytes --- mas al 8è dia cobram *Alcalà* e *Galinera* e xvi castells que-ns havia emblats --- Féu covinença ab Nos que exís de nostra terra per tostemps» (§ 376, p. 394).

Des de llavors ja apareixen formes, femenines o no, però més semblants a la moderna, començant per les donacions que fa el rei en el *Rept.*: «Vallem de *Evol*, juxta *Galiners*» (ed. Bof., p. 475³ = ed. facs., Rib., 396.6). Vallem de *Ebo* que est juxta *Galliners* (Bof., 475.7f. = ib., 307); 1259: «--- al sarrahí Alí de *Gallinera*»; 1262: «promesa a Ato de Fozes de no pendre-li els castells de *Peníscola*, *Alcalà*, *Gallinera*, *Alquézar*»; 1264: *Gallinera* citat junt amb *Guadalest*; 1270, junt amb *Montortal* (Mtz.Fdo., *Doc. Val. ACÁ* I, n.º 264, 432, 536 i 1028); 1315 i 1317: *Gallinera* (*CoDoACA* XII, 267; i xxxix, 432); 1393: *Gallinera* (*A.C.A.*, reg. 1299, fº 11); 1415: «vall de *Gallinera*» (*BSCC* xvii, 168); 1491: «Libre del Morabatí dels Moros de les valls de *Gallinera* e de *Ebo*» (*Misc. Fabra*, p. 206).

Exagera l'ampla reputació d'aquesta vall el fet que diverses fonts medievals qualifiquen amb el seu nom la vall paral·lela, avui dita de la *Jovada*: 1258: «*A. de Belliall*, P. de Montasor --- a *Alcalà de Gallinera*» (MiretS., *Templ.*, p. 283); 1403: «*Alcalà de Gallinera*» (*A.C.A.*, reg. 316).

Dono a part una cita, de forma diferent, perquè no és clar que es pugui identificar amb el nostre lloc. 1409: l'alqueria de *Gannimayra*, en la «Nòmina dels sarraïns» de la regió «Coll de Rates», com una de les quatre que hi havia a la *Vall de Castell* (Mateu i Ll., *Misc. Fabra*, pp. 240, 215). Tot i que sembla d'un poc més al Sud, pot interessar a la investigació etimològica, car podria ser un al·lòtrop de la mateixa base lingüística; i fins i tot podria ser extensió geogràfica d'un NL únic (?), car la part Nord de la gran vall de Castell-de-Castells es troba dret al S. de la de *Gallinera*, separada només per la vall d'Alcalà, que no té més de 3 k. d'amplada, i és despoblada en aquest tros (Figueres Pacheco, *GGRV*, p. 72).

SSiv. (437) en dóna altres notícies, sense profit filològic.⁴